

GYÓGYPAEDAGOGIAI SZEMLE

Siketnémák, vakok, hülyék, gyengeelméjűek, dadogók és hebegők oktatásával foglalkozók

SZAKKÖZLÖNYE.

Megjelen minden hó 1-sején legalább egy ivnyi terjedelemben.

Előfizetési ár: Egész évre . . . . 8 kor. Fél évre . . . . . 4 kor. Negyed évre . . . 2 kor.	Szerkesztik és kiadják: NÉMETH LÁSZLÓ és VÁRADI ZSIGMOND. A lap tartalmáért felelős: NÉMETH LÁSZLÓ.	Szerkesztőség és kiadóhivatal: Kecskemét, Templom-utca 95. sz.
--	--	--

V. évfolyam.

1903. január 1.

1. szám.

TARTALOM: A hallásról és a siketségről. Gámán Béla dr. — Szabadkézi rajz és mértani rajz. Mihalik Gyula. — Titkári jelentés a Siketnéma-intézeti Tanárok Orsz. Egyesületének 1902. évi működéséről. Bihari Károly. — Szakirodalmi szemle. — A gyógypaedagogiai intézetek osztály- és létszámkimutatása az 1902–903. tanévben. Hazai hírek. — Szerkesztői üzenetek.

Előfizetési felhívás.

Ötödik esztendeje már, hogy a *Gyógypaedagogiai Szemle* megkezdte pályafutását. Szerény eszközökkel, egyszerű köntösben szinte félve indult meg; egyedüli támasza volt azon öntudat, hogy egy nemes ügynek és e nemes ügyért küzdő harcosoknak áll szolgálatában.

A lefolyt négy év alatt pályatársainknak irányunkban tanúsított meleg pártfogása legyen tanúbizonysága annak, hogy az igaz ügyet mindig legjobb meggyőződéssünk szerint szolgáltuk és sohasem vezetett bennünket önérdék. Ezen erősségünkre támaszkodva kérjük a jövőben is pályatársainknak irányunkban eddig tanúsított jóindulatát.

Az ötödik évfolyammal lapunknak úgy a szellemi részében, mint külalakjában némi változás fog történni. Szándékunk ugyanis a szoros értelemben vett tanügyi cikkek mellett nevesebb orvosok közreműködésével a gyógypaedagogiai oktatásügy körébe tartozó összes gyermek-hibákra, betegségekre s azok kezelési módjára kiterjeszkedni. Hogy e vállalkozásunk mennyire fog beválni, az természetesen attól függ, hogy az orvosi kart mily mértékben tudjuk ez ügynek megnyerni.

Az ötödik évfolyammal Budapestről a kiadóhivatal is Kecskemétre fog áttétni s így a nyomda-változással némileg a külalak is változni fog.

Az előfizetési ár egész évre 8 korona. Minél több lesz az előfizető, annál több áldozatot fordíthatunk mi is a lapra. Midőn azért a szellemi részben való támogatásra kérjük az igen tisztelt Orvosi Kart és Pályatársainkat: egyszersmint az előfizetésre és lapunknak ismerősei körében való terjesztésére is bátorkodunk kérni.

Kecskemét, 1903. évi január hó.

Kiváló tisztelettel

A „GYÓGYPAEDAGOGIAI SZEMLE“

SZERKESZTŐSÉGE.

A hallásról és a siketségről.

Irta: Gámán Béla dr.*)

A bölcs természet, mikor az embert társas lénynek alkotta, egyben két olyan képességgel ruházta fel e különben gyarló és törekeny teremtést, melyek segítségével társas érintkezése felülemelkedhetik ama pusztán fizikai társas életen, melyet alsóbbrendű testvérei: az állatok élnek. E két képesség elseje a szellem, a gondolkodó képesség, másika pedig az, melylyel a szellem termékeit, a gondolatokat ember-társai tulajdonába közvetlenül átviheti, vagyis a beszélő képesség. A gondolatok átvitelének írás, rajzolás, vagyis rögzítés útján való módja, t. i. már nem a természet adománya, hanem a szellem működésének eredménye. Azonban a beszéd képessége nem abszolút, magában való értékű képesség, mert értékesíthetősége, hogy úgy mondjuk, használhatósága mindig ahhoz van kötve, hogy az, a kivel beszélünk, birjon egy másik, természetadta képességgel: a hallás képességével. Siketek társaságában beszédünknek nincs értéke s viszont, ha siketek lennénk, értéktelen, felfoghatatlan légrezgés lenne számunkra mások legékesebb vagy legbölesebb beszéde is. E mellett a hallás nemcsak a beszéd felfogására s ez úton lelki világunk szélesbbitésére képesít, hanem még számtalan gyönyörűség kútforrása is; másfelől pedig, pusztán fizikai értelemben véve is, legéberebb örünk a külvilág támadásai ellen, mert míg látószervünk időnkint, pl. az alvás alatt, felfüggeszti működését, addig hallószervünk sohasem pihen, mindig működésben van, mindig készen áll tudomásunkra hozni minden veszélyt, mely zörejt okozva fenyeget.

Hanem hát ezek mind tudott dolgok, sokkal jobban tudottak annál, hogy sem felesleges ne lenne e helyen róluk még többet is beszélnem, mert hiszen ki ne lenne tisztában azzal, hogy hallóképességében minő nagy kincset bir. Ezért inkább rátérek tulajdonképeni ezéalomra, vagyis vázolására azoknak a veszedelmeknek, a melyek hallóképességünket az élet folyamán fenyegetik és azokra az eljárásokra, melyek e veszélyek elhárítására alkalmasak. Mindezek könnyebb megérthetésére legyen szabad azonban előbb a hallószerv boncztanai viszonyait, valamint működési módját röviden ismertetnem.

A hallószerven boncztanilag három részt különböztetünk meg: a külső fület, a középső fület és a belső fület; működés tekintetében pedig két részre osztjuk: a hangvezető és a hangfelfogó készülékre; a hangot vezető készülék a külső fül és a középső fül együtt, a han-

*) Előadta a Országos Közegészségügyi Egyesület Kolozsvár-vidéki osztályának népszerű felolvasó ülésén.

got felfogó készülék pedig a belső fül. A hallószervnek ezen részeit és egymáshoz való viszonyukat ezen a vázlatos ábrán méltóztatnak látni, mely a hallószervet frontalis, vagyis a homlokkal párhuzamos irányú átmetszeten mutatja. A fülkagylóból ez ábrán nem sokat látni, de hát annak alakját úgyis mindenki ismeri; kagylóformán görbült, kiemelkedő léczekkel és bemélyedésekkel bíró porcz képezi a vázát, melyre a bőr mindenütt szorosán tapad, kivétel a kagyló alsó csúcsa, az u. n. fülczimpa, melyben nincs porcz, ez csak bőrlebeny. A fülkagylónak a hallásnál egyéb szerepe nincs, minthogy a beleütődő hanghullámokat visszaveri és a fül mélyebb része felé tereli. Hogy erre alkalmas, azt ösztönszerűleg érezi a nagyot halló ember is, a ki, mikor jobban akar hallani, fülhagylóját kezével elétolja. Persze ez nagyon fogyatékos segítség, a minthogy különben ép hallás mellett a fülkagyló hiányát alig éreznők meg.

A külső fülhöz tartozik a hangvezető cső is, mely a fülnyílásnál kezdődik és a dobhártyánál végződik; többszörösen görbült cső, hossza felnőttknél k. b. 2.5 cm., külső harmadrészében falai porczosak, belső 2 harmadrészében csontosak, de egész végig bőrrel fedvék. A porczos részt fedő bőrben vannak a fülzsirt elválasztó mirigyek. A hangvezető cső szerepét a hallásnál megmondja maga a név: vezeti a hanghullámokat a fül mélyebb részébe.

A középső fülön boneztani szempontból három részt szoktunk megkülönböztetni: a dobüreget, annak a melléküregeit és az u. n. Eustach-féle kürtöt, vagy fülkürtöt. A dobüreg egy szabálytalan alakú kis üreg, a hangvezető-csőtől egy kifeszített, ruganyos hártya, a dobhártya választja el, mely egyben a dobüreg külső fala is, a többi falai csontosak. A dobhártyáról, illetve annak a hallásnál való szerepéről, a nagyközönségnek általában téves, illetve túlzott fogalmai vannak, mert az a nézet van elterjedve, hogy ennek a hártyanak a hiánya vagy csak a megsértése is siketséget okoz. Nos hát ez nincs úgy; a dobhártya feladata egyfelől a fül belsőbb, hogy mondjam, nemesebb részeit kívülről jövő sérelmek ellen védeni, másfelől pedig a hanghullámokat felfogni és rezgéseivel továbbadni. Mindkettő igen fontos feladat, de ha valamely betegség következtében a dobhártya elpusztul, vagy megsérül és működésképtelenné válik, az még koránt sem okoz teljes siketséget, csupán nagyothallást és fokozott sérülékenységet, a miken azonban a mai orvosi tudomány meglehetősen tud segíteni.

A dobüregben vannak az u. n. hallási csontocskák, három kis csont, melyek egyike a dobhártyához hozzá van növe, egymással pedig izületi összeköttetésben állanak, mintegy lánczolatot alkotnak, úgy hogy a dobhártyának a hanghullámok okozta rezgéseit átveszik és a

belső fülbe vezetik. A dobüreg mellékürege alatt egy csontosfalú üreget értünk, mely a fül mögött levő csontban van és a dobüreggel egy nyíláson át közlekedik.

A középső fül harmadik része az u. n. Eustach-féle kürt vagy fülkürt, egy cső, mely a dobüregből a garatüregbe vezet s ott az orrüreg mögött végződik. Ennek a kürtnek igen fontos rendeltetése van: ugyanis a hallószerv csak akkor működhetik pontosan, hogyha a dobhártya szabadon lenghet, ehhez pedig az kell, hogy a dobüregben is levegő legyen, még pedig éppen olyan sűrűségű levegő, mint a külső körlevegő. Már most a dobüregben levő levegő, ha nem cserélődne meg folytonosan, megritkulna, a minek következtében a külső, sűrűbb levegő a dobhártyát befelé nyomná, feszítené, miáltal az szabad lengésében gátoltatnék. Ezt akadályozza meg az Eustach-kürt, oly módon, hogy a garatbeli levegőt bebocsátja a dobüregbe s így ott folytonos levegőcsere van. Azonban a levegő áramlása nem folytonos ezen a kürtön keresztül, mert az rendes körülmények között zárt, ellenben bizonyos mozgásoknál, így nyelésnél, ásításnál a levegő számára megnyílik. Az Eustach-kürttel később még többet kell foglalkoznunk, de már most sietek megemlíteni, hogy az általa létesített összeköttetés a garat és dobüreg között nemcsak hasznunkra van, de bizonyos mértékben kárunkra is, a mennyiben ezen az úton a torokban székelő betegségek is átterjedhetnek a fülre, s igen gyakran át is szoktak terjedni. A dobüreget és az Eustach-kürtöt belülről éppen olyan nyálkahártya béleli ki, mint a száj nyálkahártyája.

A belső fül, vagy füllabyrinth, a hangfelfogó készülék, a hallószervnek tulajdonképen a legnemesebb része. Mélyen benn az egyik koponyacsontban, a sziklacsonthban egy csontosfalú üregben van elrejtve, melyen csak két nyílás van, mindkettő a dobüregbe nyílik, s mindkettőt hártya zárja el. A belső fülnek igen bonyolódott szerkezete van, melyről e helyen most elég annyit mondani, hogy benne végződik a hallóideg, melynek végső sejtjeit az üreget kitöltő viztisza folyadék mossa körül.

Nézzük most röviden, hogy tulajdonképen mi módon is hallunk mi? Hang vagy zörej akkor keletkezik, ha valamely hangadó testnek a részecskéi mozgásba, lengésbe jönnek; e mozgás átterjed a környező levegőre, melynek részecskéi szintén mozogni, lengeni kezdenek, ezek a lengések az u. n. hanghullámok. A hanghullámok a hangvezető csövön át a dobhártyáig haladva, azt is lengésbe hozzák, a dobhártya lengéseit átveszi a hallási csontok lánczolata s a belső fül egyik hártyával elzárt nyílásáig vezet. Most már ez a hártya is lengésbe jön, de éppen olyan lengésbe hozza a belső fület kitöltő folyadék részecs-

kéit is, ezeknek a lengései pedig izgatják a halló-ideg végső sejtjeit, mely izgalom az ideg útján agyunkba terjedve, bennünk a hang érzését ébreszti.

Mi szükséges tehát ahhoz, hogy jól halljunk? Először is az, hogy a kívülről jövő hanghullámok akadálytalanul juthassanak a dobhártyáig, másodsor az, hogy a dobhártya és a hallási csontok lánczolata szabadon lenghessen és harmadszor, hogy a belső fül is egészséges legyen, s a hallóideg a hozzávezetett hangingert, mint ilyet, fel tudja fogni és öntudatunkba átvinni.

Vajjon így van-e ez mindenkinél? Nincs, mert a hallószerv bármely részének is a megbetegedése felfüggeszti a jó hallásnak valamely feltételét és nehéz hallást s a végső esetben esetleg siketséget okozhat. S ez nem is ritka dolog, mert daczára látszólag védett helyzetének a koponya mélyében, hallószervünk az, a melyik összes érzékszervünk között leggyakrabban betegszik meg. Betegségeinek okai igen sokfélék: öröklött hajlamosság, balesetek, melyek szülőanya hol tudatlanság, hol gondatlanság, meghülések, szomszédos részek betegségeinek átterjedése, fertőző anyagok bejutása, ártalmas foglalkozás, czélszerűtlen életmód stb. stb. A fül betegségeinek azonban nem csupán a hallás megrongálása a káros következménye, hanem okozhatnak azok más, gyakran kínos és veszélyes bajokat is, így kinzó fülzúgást, szédülést, igen nagy fájdalmakat stb., sőt vannak fülbajok, melyek kíséretében agylob, agyhártya-gyuladás léphet fel, e gyuladások pedig többnyire halálos veszedelmek s valósággal úgy is van, hogy nem egy szép reményekre jogosított gyermek és ifjú száll korai sirjába elhanyagolt fülbaja következtében! Nem lephet ez meg, ha tudjuk, hogy a középső és belső fül közvetlen szomszédságában olyan, az életre fontos részek vannak, mint a koponyát vérrel ellátó főütőér, a koponya egyik fő vivőere, az agyburkok és az agyvelő stb., mely részekre a fülnek némely betegségei már csak közelségüknél fogva is könnyen átterjedhetnek.

Mindezekből látni, hogy mekkora nagy érdekünk az, hogy gyermekeinknek, saját magunknak hallószerve egészséges maradjon, mennyire szükséges a lehetőségig megakadályoznunk annak minden megbetegedését s ha valami baj mégis mutatkoznék, útját állanunk annak, hogy az nagyobb mérveket öltson. Hogy e végből mi lenne a teendő, arról leszek bátor a következőkben egyet-mást elmondani, ennek meghallgatására kérem a m. t. közönség szives figyelmét.

A hallószervet gondozni és védeni kell már a legkisebb gyermeknek, még pedig különösen ezeknél először is azért, mert a zsenge korban szerzett fülbajok a gyermek későbbi testi és szellemi fejlődését

gátolják, másodszor azért, mert a gyermeki szervezet gyöngesége és a fülnek fejletlen volta a kicsinyeket nagyon hajlamossá teszi a fülbajokra, ezeknek a bajoknak a gyógyulását pedig megnehezíti. És mégis azt tapasztaljuk, hogy ebben a tekintetben a szülők és a gyermek ápolói — megengedem, hogy nem szándékosan — de sok hibát követnek el. Ilyen hiba pl. az, hogy sok helyen a csecsemők fejére olyan szűk főkötőt tesznek, mely a fülkagylót egészen odaszorítja a fejhez; ez később megboszulja magát, mert a hangvezető-cső, hátsó porczos falának előtolatása következtében megszűkül s így a fülzsir által könnyen eldugaszoltatik s a mi még fontosabb, esetleg középfülbajok gyógyulását nagyon hátráltatja. A főkötők a gyermekek számára különben is egészen feleslegesek, de ha már ragaszkodik is hozzájuk valamelyik anya, legalább arra ügyeljen, hogy a fülkagylót ne szorítsa le.

Egy másik hibának az okozója a divat és a hiúság, annak t. i., hogy a leánykák fülezimpáját átfúrják. Ez a barbár korból fenmaradt szokás lehetővé teszi ugyan, hogy a hölgyek füleiket is ékszerekkel ékesítsék, de az átfúrás által okozott seb nem ritkán lett már sebfertőzés kapujává, bőrgyuladások indultak ki onnan, kisebesedett a fül, tályogok, daganatok képződtek rajta stb., a későbbi korban pedig, ha a fülfüggő nehéz, lehúzza a kagylót, a mi megint a hangvezető-cső szűkülésére vezet. Ezért legjobb lenne kiküszöbölni ezt a divatot s ha már nem lehetne, ne végeztessük bábaasszonynyal vagy laikussal az átfúratást, hanem bizzuk azt hozzáértő orvosra, ki aztán az útókezelést is szakszerűen és úgy végzi, hogy az említett komplikációk nem állanak be. A fülönfüggő pedig ne legyen sohasem nagyon nehéz és legyen mindig nem rozsdásodó nemes fémből: aranyból vagy ezüsből.

Igen nagy hiba az is, ha a gyermekek fürösztésénél nem fordítatik elég figyelem arra, hogy a fülbe víz ne jusson, mert a víz magában véve is izgatja a hangvezető falait, annál is inkább pedig a szennyezett fürdővíz, a mi a hangvezetőnek és a dobhartyának a gyuladását okozhatja. Erre a fürösztésnél gondolni kell.

Paradox állításnak látszik, de valóság, hogy az is hiba, még pedig úgy gyermeknél, mint felnőttél, ha a fület túlságos gonddal tisztogatják. Túlságos gond alatt azt értem, ha valaki magának, vagy gyermekének a fülét a hangvezetőbe bevezetett vizes és összesodort kendővéggel, vagy éppen fülkanállal, vagy más kemény eszközzel tisztogatja. A dolog t. i. úgy áll, hogy a hangvezetőben folytonosan egy sárgás, zsirnemű anyag, az u. n. fülzsir képződik, mely, ha magára hagyják, beszárad, elporlik s részben saját súlyánál fogva, részben pedig a rágó mozgások következtében, melyek a hangvezető-cső mellső, porczos

falát is mozgatják, a fülből nyomtalanul, észrevétlenül kihullik; ha ellenben a fülbe nedves kendővéget vezetünk be, azzal egyfelől a fülzsir beszáradását akadályozzuk meg, másfelől pedig úgy ezzel, mint bármely más eszközzel is a kihullani akaró fülzsirrészececskéket mélyebben toljuk be a hangvezetőbe, annak a csontos részébe, honnan azután a cső görbesége következtében már nem igen hullhatnak ki többé. Ebből azután az következik, hogy a fülzsir mind jobban és jobban felhalmozódván, dugaszokat képez, eltömeszeli a hangvezetőt s nehéz hallást, fülzúgást, kellemetlen tüneteket okoz, melyek aztán okvetlen orvosi segítséget tesznek szükségessé. A tapasztalat valósággal azt is mutatja, hogy ilyen fülzsirdugaszok gyakrabban fordulnak olyanoknál elő, a kik füleiket nagyon is gondosan tisztogatják, mint sem olyanoknál, kik arra kevés gondot fordítanak. A tisztaság követelményeinek teljesen eleget tesz az, a ki mosakodás alkalmával fülét olyan mélyen mossa meg szappanos vízzel, a meddig kis újja befér, mélyebbre benyúlni nem szabad.

A legnagyobb hibák egyike a lehetőségig meg nem akadályozni azt, hogy a fülbe valami idegen test kerüljön. Gyermeknek ugyanis pajzánsgból maguknak, vagy játszótársaiknak nem ritkán dugnak a fülébe valami idegen testet, pl. babszemet, kavicsot, kukoricza-szemet, gombot stb., felnőtteknél is megesik, hogy fülkanálnak, fogpiszkálónak, írónnak, gyufaszálnak a vége, melylyel a fülben kaparásztak, letörik és benmarad; a műveletlen népnél pedig régi rossz szokás az, hogy fogfájás ellen a fülbe különböző dolgokat, leggyakrabban fokhagymacziKKet, kámfort dugnak. Véletlenül mindenkinél megtörténhetik az is, hogy a fülbe valami rovar mászik, mely ott aztán elhal s mint idegen test tekinthető. Az ilyen idegen testek, ha élesek, hegyesek vagy fertőzöttek, a a hangvezető falait, sőt ha mélyebben vannak, a dobhártyát is izgatgatják, sérthetik és fájdalmakat, gyuladásokat okozhatnak; mindazonáltal ez a ritkább eset, mert a bajokat rendszeren nem maguk az idegen testek okozzák, hanem azok az emberek, a kik az idegen testet avatatlan kézzel akarják kivenni. Ugyanis csak ritkán kerül a fülbe olyan idegen test, a mi ott magában véve bajt csinálna, pl. babszem, kukoricza, kavics stb. legtöbbsnyire akár hosszabb ideig is benmaradhatnak a fülben, anélkül, hogy bajt okoznának. Ezt azonban kevésen tudják s ezért a legtöbb családban nagy és aggasztó eset, ha valamelyik gyermeknek a fülébe valami idegen test került; az első ijedtség után mindenki segíteni akar s azonnal megindulnak a kivevési kísérletek. Fülkanalak, hajtük, horgolótük és más kemény eszközök vétetnek alkalmazásba s azokkal addig kaparásznak, piszkálnak a fülben, mig az idegen test ugyan ki nem jön, mert ilyen eljárásra ki sem jöhet, ellenben a

hangvezető falai össze-vissza sértetnek, a gyermek fájdalmában ordít, a vér pedig csak úgy csorog a füléből, mire aztán a dolgot abban hagyják végre, de az eredmény szomorú, mert a hangvezető erre az elbánásra meggyulad, a falai megduzzadnak, miáltal az idegen test persze még jobban benszorul. Ilyen állapotban szoktak rendszeren az orvoshoz kerülni a gyermekek, kinek először a hangvezető gyuladását kell meggyógyítani s csak annak utána foghat az idegen test kivevéséhez. De ezek még mindig a szerencsésebb esetek, mert nem egy példáját láttuk már annak, hogy az idegen testet a sok pizkálással olyan mélyre taszították be, hogy beszakította a dobhártyát, beékelődött a dobüregbe s ott súlyos középfülgyuladást okozott, sőt arra is volt már eset, hogy a mélyre betaszított idegen test a dobüreg belső, csontos falát is áttörte, mitől a gyermek halálos kimenetelű belső fülgyuladást kapott. Ezek az életből vett példák, m. t. közönség és nagyon megszívlelendők!

Arra a kérdésre, hogy mit kell tehát tenni ilyen esetben, könnyű a felelet: minél kevesebbet. Az idegen test kivevése az orvos dolga s addig, a míg a gyermek hozzá kerül, bármiféle idegen test is baj nélkül benmaradhat a fülben; otthon legfőlebb az próbálja meg segíteni, a kinek van fülfecskendője s a fül kifecskendezésében járatos, mert az orvos is először csak a fecskendőt használja s azzal legtöbbszörre czélt is ér. De még a fecskendezés előtt is jól bevilágítván a fülbe, meg kell győződni arról, hogy van-e csakugyan valami benne és hogy mi az. Csak a hol a fecskendezés nem jár eredménnyel, használ az orvos erre a célra készített eszközöket, de ezek használata már nagy jártasságot követel. Ha pedig az idegen test már mélyre betaszított és beékelődött, többnyire csak nagyobb, véres műtéttel lehet segíteni, a mi mindig komoly és veszélyes dolog.

Két hiba vezethet még szintén a fül megbetegedésére: egyiknek anyja a szeretet, a másiké a harag. Hiba tudniillik a fülre csókot adni és hiba a fülre ütni; a csók által ugyanis a hangvezetőben megritkul a levegő, minek következtében a dobhártya kifelé szivatik és könnyen megreped, ütésnél pedig ellenkezőleg a hangvezetőben hirtelen megsűrűsödik a levegő, a mi a dobhártyát befelé nyomja és ugyancsak könnyen megrepesztheti. Mindkét esetben tehát egyforma sérülés érheti a dobhártyát, s ez a sérülés igen veszélyessé válhatik. Ne legyen tehát a fül sem a szeretet, sem a harag nyilvánulásának a tárgya, még olyan alakban sem, a mi pedig nem ritkaság, hogy a gyermeknek a fülét rángatják, tépik, mert a gyenge fülkagyló könnyen be-reped s meg is gyuladhat.

(Folytatjuk.)

Szabadkézi rajz és mértani rajz.

A rajzoktatás tulajdonképen két nagy csoportra osztható, melyek mindegyike az eszközök és célok különböző voltánál fogva lehetőleg szigorúan elkülönítendő egymástól.

Az első és paedagogiai szempontból kétségtelenül fontosabb csoportba tartozik a szabadkézi-, a másodikba a mértani rajz.

Lássuk először is a szabadkézi rajzot, s foglalkozunk ama kérdéssel, hogy mit értsünk voltaképen szabadkézi rajzolás alatt.

E kérdés nem is olyan felesleges, mint talán első pillanatra látszik, hiszen mai napság, hogy csak a két szélsőséget említsem, a szabadkézi rajz tanítást annyira befolyásolják egyrészt a művészeti, másrészt meg a mértani tendenciák, hogy lényegének felismerése gyakran még a szakembernek sem könnyű dolog.

A név maga már némi útbaigazítást ad arra nézve, hogy itt első sorban a kéznek a kiképzéséről van szó, s ha csupán ezzel megelégednénk, úgy bizonyos fokú kezűgyességnek elérése képezné a szabadkézi rajz tanításnak célját.

De ha csupán arról volna szó, hogy kezünket ügyesebbé tegyük, főként pedig valamely ipari-foglalkozás követelményei értelmében, akkor elenyészően csekély lehet a rajzolásnak fontossága a megfelelő iparág körébe tartozó munkákkal való foglalkoztatással szemben. Itt tehát nemcsak a kéz, hanem más testi és szellemi képességek fejlesztéséről, illetve kiműveléséről van szó, s tulajdonképen ez adja meg a rajzoktatásnak paedagogiai értékét.

A kéz csak eszköze a tudatosan működő értelemnek, a melynek még gyakorlott, képzett szemre is van szüksége, mely a külső benyomások felfogására, a megrajzolt kép helyességének ellenőrzésére képes kell hogy legyen.

A szem és kéznek kiképzése és begyakorlása lesz tehát a szabadkézirajzolásnak legfontosabb feladata.

Lássuk most már, hogy mikor felelt meg jól ezen feladatának a szabadkézi rajzolás, mikor van jól kiképzett kezünk s gyakorlott szemünk, helyes látásunk? — Bizonyára akkor, ha kezünk mentül szabatosabban követi akaratumk parancsát, s ha szemünk mentől ritkábban téved, s rajzunk hibáit rögtön felismeri.

E czélt már a kezdet-kezdetén is a legnagyobb szigorúsággal tartják szem előtt a modern elveknek hódoló rajztanárok. Általánosságban formulázva meg a dolgot, a modern szabadkézi rajztanítási rendszereknek közös ismertetőjele az, hogy kezdtől fogva a kéz és szem képességeinek fejlesztésére fektetik a fősúlyt, oly értelemben, hogy min-

den olyan segédeszközt, mely a kéz, avagy a szem öntudatos munkáját feleslegessé tenné, kiküszöbölnék a tanításból.

Kiküszöbölik azokat a mértani elemeket, melyek csupán mint nehezen érthető mértani fogalmak szerepelhetnek a gyermek előtt; nem rajzoltatnak gépies módon — vonalzóval és körzővel — mértani diszitményeket, melyeknek értelmét a gyermek felfogni nem képes, hanem tárgyakat mutatnak be s ezeket rajzolják a gyermekek, nem kinos pontossággal, s abban a félelemben, hogy rajzlapjaik nem lesznek kifogástalanul tiszták, hanem úgy, amint az illető tárgyat ábrázolni képesek, bátran és — *élvezettel*.

Ez utóbbi szó fejezi ki ama kritikát, melyet a gyermek — öntudatlanul bár — gyakorol a tanítási rendszerrel szemben.

Ha a gyermek már kezdetben megszokja, hogy kezét mankó nélkül használja s az, amit rajzolási feladatul elébe állítunk, olyan dolog, melyben örömet leli, s melynek képét ilyenformán szinte birni vágyik: akkor nem kell őt attól féltetnünk, hogy a rajzolást elunja, azért, mert nem érdeklí amit rajzol, vagy mert keze nem képes oly feladatok megrajzolására, melyek csak mértani segédeszközök segítségével vétele nélkül oldhatók meg. Hiszen, ha a gyermek megszokja, hogy az egyenest vonalzóval, a kört körzővel rajzolja meg, akkor minden egyes alkalommal, midőn ilyen, vagy ezekhez hasonló vonalakat kell rajzolnia, segédeszközeihez fog nyúlni; keze biztosságának, szeme kritikájának letéteményese a körző s a vonalzó; ha ezeket elveszjük tőle, akkor rajzolni sem tud.

Igaz, hogy az ilyen segédeszközökkel megrajzolt dolgok pontosabbak, mint azok, melyeket a gyermek pusztán szabadkézzel rajzol.

De hát elengedhetetlen kriteriuma-e a szabadkézi rajznak a minuciózus pontosság? s ha igen, úgy a szem és kéz kiképzett voltának, vagy pedig a rajzeszköznek köszönhető-e?

Ez utóbbi kérdésre már megadtam a választ, az előbbivel azonban még foglalkoznom kell.

Mást értünk pontosság alatt a szabadkézi s ismét mást a mértani rajzban. Előbbi, — hogy úgymondjam — relativ, utóbbi absolut pontosságot követel. Ha például egy egyszerű tagozatlan falevelet rajzoltatunk, akkor nem az a fontos, hogy az egyes méretek pontosan egyezzenek az eredetivel, hanem hogy az arányok helyesek legyenek. Nem az fontos, hogy a levél hosszúsága és szélessége meghatározott számú centimétereket mutasson, hanem az, hogy ezek a méretek meghatározott viszonyban legyenek egymással, a levél sem keskenyebb és hosszabbnak, sem szélesebb és rövidebbnek ne tűnjön fel, mint az eredeti minta. Ahhoz pedig, hogy ezt megítélhessük, nem körző és

centiméterre van szükségünk, melyekkel csak egyes meghatározott távolságokat mérhetünk, hanem igenis szemre, amely nem távolságot, tehát az elemek pontos hosszát méri, hanem ezeknek *arányát* képes többé-kevésbé biztosan ellenőrizni. Ha pedig a szemét hozzászoktatjuk, hogy a rajzeszközökre bizza feladatát, akkor megint csak oda jutunk, hogy mértani rajzeszközök híján nincs szabadkézi rajzolás.

Most aztán önként felmerült a kérdés, hogy az imént vázolt elvek mellett miért törtek annyian lándzsát külföldön, s hogy miben áll az ezen elveken alapuló módszereknek előnye, a melynek fényes sikereiket is köszönhetik.

A rajz, s a vele kapcsolatos forma és szimtanulmány, mint a szellemi fejlődés eszköze szerepel. Hiszen a szellemi erők fejlődési menete a gondolkodásig nemcsak egyszerű szemléletet, hanem kifejezést is követel. Oly eszközt adunk ezzel a gyermek kezébe, melylyel szerzett benyomásait ábrázolhatja; fokozzuk érdeklődését környezete iránt, hozzászoktatjuk érzékeinek szabad, öntudatos használatához, nemcsak látni és akarni tanul meg, hanem egyúttal cselekedni is. S midőn a gyermek tudatában van annak, hogy mire képes szerzett organikus ügyességénél fogva: akkor már öntudatot is öntöttünk belé, s a rajzoktatás erkölcsi értékkel bír. — Emlékezete erősödik, s így képzelete is gazdagabb lesz, szóval mindazon szellemi képességek, melyeknek kiképzése a nevelés-tanításnak feladatát képezi, szabadon fejlődnek. S tegyük mindjárt hozzá, hogy természetes úton is, mert a tanítás menete s annak eszközei szorosán ragaszkodnak a már meglévő képességek és ismeretek mértékéhez. Egyszerű használati és természeti tárgyak rajzolásából indulnak ki, játszva szoktatják a kezét a szabad mozgáshoz, a szemét a helyes látáshoz s mindenütt arra törekednek, hogy a gyermek érdeklődése folyton ébren tartassék.

Mindezekkel szemben a mértani rajz általános paedagogiai szempontból sokkal kisebb eredményt mutathat fel. Az a szerkesztési ügyesség, melyre a tanuló szert tesz, nem teszi őt egyúttal arra is képessé, hogy rajzeszközeitől függetlenül használja kezét és szemét, s szellemi képességei közül csupán a gondolkodás az, mely logikai és kombinatorikus tekintetben gyarapodik. Kedélyére, fantáziájára, munkakedvére nem hat a mértani rajz, vagy oly csekély mértékben, melyet a reá pazarolt fáradsággal és idővel szemben szárnalmasnak kell mondanunk.

Nem mondom ezzel azt, hogy mértani rajzot ne tanítsunk, hiszen az életben erre is szükség van; de határozottan hibásnak tartom azt a rendszert, mely a kettőt, t. i. a szabadkézi és a mértani rajzot összeköti, sőt az előbbire akarja alapítani utóbbinak a tanítását.

A mértani rajz a mérésből indul ki, s abszolút pontosságra törekszik. Ezért van szüksége eszközökre, melyeknek objektív csálhatatlanságával a kéz és szem nem birhat. Matematikai igazságokat keres, nem pedig a látszatot, s ebben az értelemben fejleszti a szellemi képességeket is.

Hogy már most egyenesen káros eljárás az, ha a szabadkézi rajzot a mértani rajzzal kezdjük, s ezzel teljesen idegen didaktikai elemeket viszünk bele, az nem szenvedhet kétséget. Mert az csak nem képzelhető, hogy egy gyermek, ki először tanul rajzolni szabadkézzel, készítsen el egy mértani síkidomot!

S a midőn a mértani pontosságot, a háromszög és körző használatát belevisszük a szabadkézi rajzoktatásba, akkor a gyermek, mihelyt egy szabadkézzel elkészítendő rajznál cserbenhagyják őt megszokott rajzeszközei: buzgón fáradozik majd azon, hogy eredménytelen kísérleteit s ezekkel együtt rajzpapírját is a törlőgummmal tönkretegy. S ha már ezt az eszközt megszokta, akkor akár búcsút is mondhat a szabadkézi rajznak.

A mai napság uralkodó rendszer mellett nem az idő rövidsége, hanem ezen kétlaki rendszer okozza azt, hogy a szabadkézi rajzolásban nem lehetséges oly eredménynek elérése, melyet a reá fordított fáradtság és idő után méltán elvárhatnánk.

Valóságos irónia, mikor az ember a szabadkézi rajz czime alatt négyzetes hálózatot, mértani idomokat lát felsorolva, melyeket rajzsínnel, háromszögekkel és körzővel kell ábrázolni; s csak következetességre vall az az útasítás, mely azt mondja a tanítás kezdetén, hogy „a szabad ékitményi elemek befoglalója gyanánt szereplő mértani alapformák az ügyesebb tanulókkal *szabadkézből is elkészíthetők*.”

A siketnéma éppen testi hibájánál fogva sokkal inkább van rászorulva szemére és kezére, mint az érzékeny egyén. Lelke, érzés- és gondolatvilága sokkal nehezebben közelíthető meg, mint a halló emberé, s így sokkal inkább van szüksége a helyesen értelmezett szabadkézi rajzra, mint olyan tantárgyra, mely a formák és színek révén lopja bele lelkébe ama kincseket, melyek sok tekintetben arra vannak hivatva, hogy kárpótolják őt azért, amit a természet tőle megtagadott.

S az így értelmezett rajztanítás a gyakorlati életpályákra készíti elő a gyermeket, mert hisz az élet számára neveli; — mindazon képességeket fejleszti kisebb-nagyobb mértékben, melyekre szüksége van, hogy az életben egykoron biztosan megállhassa helyét.

Mai napság a siketnéma-oktatásnak egyik kimondott célja, hogy az ipari pályák számára készítse elő növendékeit. Nos! ha e cél

úgy értelmezzük, hogy itt általános előkészítésről van szó, akkor a rajztanításnak a modern elvekre való alapítása megfelel eme követelménynek. A kéz, szem és lélek kiképzése, tekintet nélkül az egyes ipari szakok speciális követelményeire, elegendő ahhoz, hogy a gyermek bármely iparpályán boldogulhasson, föltéve, hogy választott pályájának megfelelő szakirányú kiképzésre még azután alkalma nyílik.

Nem tartom helyesnek azt, ha a rajzolás tantervében egyes iparágak különös figyelemben részesülnek, mert hisz ez egyértelmű volna a többi iparág elhanyagolásával. Másrészt pedig lehetetlenség volna a tanterv megállapításánál az összes iparágak igényeinek tekintetbe vétele, már csak azért sem, mert egy növendék ilyenformán kevés szükséges, de annál több fölösleges dolgot volna kénytelen megtanulni. S még a legkedvezőbb esetben is, ha a növendék már iskolás korában pályát választott, s ennek tekintetbevételével tűzik ki rajzfeladatait, szabad-e kockáztatnunk azt, hogy a növendék külső kényszerítő körülményeknek, vagy hajlamának engedve, elhagyja eredetileg választott mesterségét és szakmájára nézve közömbös, esetleg hátrányos készülséggel induljon neki pályájának?

A szabadkézi rajzon kívül azonban minden ipari foglalkozásnál szükség van bizonyos mértani ismeretekre. Ezeknek elemeivel már a siketnéma intézet falain belül kell megismertetni a tanulót, csak hogy itt is a legszükségesebbre volna csak szabad szorítkozni.

A leggyakoribb mértani idomok, a mérés gyakorlati megtanításával s ez idomoknak egyszerű megszerkesztésével ez anyag ki volna meritve. Az elméleti ismeretek pedig ne vesszenek bele az abstractiókba, melyek iránt a gyermeknek amúgy is kevés a fogékonysága. Szóval csak annyit adjunk, amennyire a gyermeknek szüksége van, hogy majdan, mint tanonez ismerje majd a rajzeszközöket s az elemeket, melyekkel esetleg dolgozni fog, úgy, hogy ezen szerény alapon fennakadás nélkül tovább építhessen.

A mértannak rajzi része azonban semmi esetre sem volna kombinálandó a szabadkézi rajzzal, hisz kockáztatná amannak eredményeit, pedig hát ez a fontosabbik. Sőt a szabadkézi rajzban szerzett ismeretek alkalmasak arra, hogy mint ismert formák és mint szerzett organikus ügyesség a mértani rajzban kiindulási pontokul felhasználhatók legyenek. Mert sokkal hamarabb barátkozik meg például a gyermek a körrel, mint mértani idommal, ha ez idomot már szabadkézzel, — mint egy karikának, almának, lapdának képét — megközelítő pontossággal megrajzolni tudja.

S a mértan tanításánál felmerül újból az a kérdés, melylyel egy lelkes kartársam már e lapok hasábjain részletesen foglalkozott. Ki tanítsa

a mértant? A legjobb megoldás mindenesetre az volna, ha a szabadkézi rajz, mértan és mértani rajznak tanítása olyan osztályfőnökre bízánék, ki a mondott tárgyakban is kellő szakképzettséggel rendelkezik. Miután azonban ez ma még nem történhetik meg, leghelyesebbnek tartanám azt, ha ezen ideális állapotot olyanformán közelítenők meg, hogy az osztály- és a rajztanár egymást kiegészítve működnének a mértan tanításában. Úgy értem a dolgot, hogy az osztálytanár, ki alkalmi beszélgetések formájában amúgy is meggyőződést szerez magának növendékei ismeretének gyarapodásáról, számonkérné a növendékeknek a mértani órákon szerzett ismereteit, s ez alkalommal megmagyarázhatná növendékeinek mindazt, amivel még nincsenek tisztában; a rajztanár pedig ezen tisztázott ismereteket újból átisméltethetné a következő mértani rajzórakon, s ezeket bővíthetné azután újabbakkal.

Elméleti mértani órára tehát nem is volna szükség, aminthogy az eddigi tanterv keretében is lehetséges az elméleti ismereteknek ilyen módon való megtanítása, a külön mértani rajzórák azonban szükségesek; de csak a mértani rajzban, nem a szabadkéziben!

Hasonló együttműködésre nyílik különben alkalma a rajz- és osztálytanárnak a szabadkézi rajzban is, amikor t. i. a rajztanár megrajzoltatja növendékeivel ama tárgyak sematikus képeit, melyekről tanulnak; az osztálytanár pedig csendes foglalkozásul rajzolgatásra ösztönzi növendékeit és a szófűzetbe gyűjtött szavakat, — amennyire lehetséges — növendékeivel a rajztanár vezetése mellett illusztráltatja.

Figyelmet érdemlő dolgok mindezek, s nekem csak az az óhajtásom, hogy a tanterv átdolgozásával megbízandó szakemberek fontolóra vegyék kartársaim és jómagamnak megjegyzéseit — az ügy javára.

Kaposvár, 1902. november hó.

Mihalik Gyula.

Titkári jelentés

a Siketnéma-intézeti Tanárok Orsz. Egyesületének 1902. évi működéséről.

Felolvasta az egyesületnek 1902. évi október 18-án Váczon tartott közgyűlésén :

Bihari Károly titkár.

T. Közgyűlés! Képet akarván festeni az egyesületnek elmúlt esztendei működéséről, legcélszerűbbnek vélem, ha jelentésemben azt vizsgálom, hogy mennyire igyekeztünk és mennyiben sikerült nekünk elérni a magunk elé kitűzött célt.

Egyesületünknek célja, a mint ezt a megalakuláskor meghatároztuk, a következő: „A siketnéma-oktatásügy fejlesztése és felvirágoztatása. Közvetve a siketnémák szellemi és anyagi ügyeinek felkarolása. A siketnémák gyámolítására alakult egyesületek erkölcsi támogatása. A kartársi együttérzés ápolása. A tagok erkölcsi érdekeinek, társadalmi és anyagi helyzetének gondozása és javítására való munkálkodás.“

Mai közgyűlésünk az első rendes közgyűlés a megalakulás óta, s így a munkálkodásról való beszámolósomat a megalakulás idejétől kell elkezdenem.

Egyesületünk az 1901. évi április hó 3-án alakult meg 36 taggal. Kicsiny a sereg, de annál nagyobb volt lelkesedése!

A munkából elsőnek kidőlt Ország Ferencz, kit valamennyien egyformán kedveltünk, szerettünk. Elhunytáról az egyesület későn nyervén tudósítást, kegyeletének nem adhatott annak idején látható jelet. Kívánjuk azért kedves tagtársunknak ez alkalommal, hogy a siron túl találja meg azt a nyugodalmat és boldogságot, a melyből szegény barátunknak oly kevés jutott a földön.

Az egyesület tagjainak száma az 1901. év végén 35 volt.

Azóta heten és pedig a következő kartársak vétettek fel az egyesületbe: Rózsa Ede, Deschenszky Ferencz, Kegler Ferencz, Éliás Jakab, Kabán József, Schnellbach Ferencz és Ehling Jakab. Így az egyesület rendes tagjainak száma jelenleg 42.

Az alakuló gyűlésen megtárgyalt alapszabályokat az elnökség azonnal felterjesztette az előírt úton a m. kir. belügyminiszterhez, a kitől azokat jóváhagyva f. évi február 27-én kaptuk vissza. A választmány határozata folytán az elnökség kinyomatta azokat és úgy intézkedett, hogy e közgyűlésen osztassanak szét a tagok között. A jóváhagyott és kinyomatott alapszabályokat van szerencsém ezek alapján kellő számban a közgyűlés elé terjeszteni.

A választmány első gyűlését 1901. december 29-én tartotta Váczon, a másodikat f. évi február 10-én Kecskeméten, a harmadikat június 15-én Váczon és július 1-én a negyediket is Váczon. Rendkívüli közgyűlést tartott az egyesület f. évi márczius hó 24-én Budapesten.

A választmányi ülésen a következő ügyek tárgyalattak:

I. Adminisztracionális ügyek. Ezek között külön megemlíthetőnek tartom, hogy két ízben foglalkoztatta a választmányt az egyesület ügyrendjének megszerkesztése.

II. A siketnéma-oktatásügy fejlesztésén dolgozott a választmány akkor, a midőn

1. az egyesületnek a siketnéma-oktatás örömnepében való részvételét előkészítette;

2. a siketnéma-intézetek számára egységes rendtartás kidolgozásába kezdett;

3. a növendékek ipari képzése ügyében felirt a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez;

4. az I. osztály létszámának 15-ben való megállapítása ügyében a tanártestületeket véleményadásra kérte fel, hogy a beérkezendő vélemények alapján memorandumot intézzen a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez;

5. elhatározta, hogy az évközben szerzett tapasztalatokat és kívánalmakat egybegyűjtve, minden tanév végén ügyünknek minden ágára kiterjeszkedő emlékiratot intéz a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez.

III. A siketnémák szellemi és anyagi ügyeinek felkarolása lebegett a választmány előtt, a midőn a siketnémák jogvédelmének tárgyalását napirendre tűzte. Nemkülönbén akkor is, a midőn elhatározta, hogy a siketnémák ügyét évenként naptárakban is propagálni fogja. A jövő 1902. évre az Athenaeum naptáraiban helyeztünk el megfelelő cikket.

IV. A kartársi együttérzés ápolására az egyesület tagjai lakóhelyeinek szétszórtsága miatt vajmi keveset tehattünk. Mindazonáltal az a körülmény, hogy egyesületünk az elmúlt időszakban 3 intézet székhelyén tartott összejövetelt, gyűlést — tagadhatatlanul lényegesen hozzájárult a kartársi együttérzés megszilárdításához.

V. A tagok erkölcsi érdekeinek, társadalmi és anyagi helyzetének gondozásából és javítására való munkálkodásból egyesületünk szintén kivette a maga részét.

A szolgálati pragmatika ügyében átirt az állami tisztviselők 1901. évi szeptemberi kongresszusának végrehajtó bizottságához.

Fizetésügyünkkel a választmány három ízben foglalkozott.

Nyugdíjügyünk valamennyi választmányi gyűlésen tárgyalatott.

A siketnémák váci intézete és a hazai siketnéma-oktatás örömnepé alkalmából az egyesület tagjainak kedves emléket kívánt szerezni a választmány akkor, a midőn egy arcképalbum készítését határozta el. Nem a választmányon mult, hogy ezen arcképalbum nem létesülhetett.

Az egyesület tagjainak munkálkodásáról örvendetes jelentést tehetek. A mikor a választmány a kartársakat munkára szólította, hívó szavára mindannyiszor a legkedvezőbb visszhang felelt. A mai tárgysorozatra is éppen csak az idő rövidsége miatt tűzhattünk ki két felolvasást.

Az idővel takarékoskodni akarván, szabtam én is rövidre jelen-

arc 02

tésemet. Az elmondottakból kitűnik, hogy igyekeztünk megfelelni annak a bizalomnak, a melylyel a kartársak a nemcsak tisztességgel, hanem munkával is járó tisztet ránkruházták.

Ápoltuk a ránkbizott csemetét; a kedvezőtlen időjárás, hideg időszak az oka, hogy gyümölcse az örömnünpre meg nem érhetett.

De nem!... nem rontom kartársaim örömét a siketnéma-oktatás örömnünpeének előestéjén, a mi bajaink, panaszaink felsorolásával. Esmét ünnepelni jöttünk ez intézet százados falai közé, ne zavarja hát földi gond ünnepünk magasztos voltát.

Száz éve annak, hogy az emberiség az *ember* fogalmát valamennyi emberre kiterjesztette. Akkor szabadult fel a rabszolga, a jobbágy, a gondolat. A száz év előtti evolucio, mely akkoriban véres revolucziók útján törekedett érvényesülésre, szabadnak, egyenlőnek és testvérnek nyilvánította az embert; ugyanez a korszellem, mely népek, nemzetek sorsát fordította jobbra, meggyujtván és azóta is fennen lobogtatván az évezredes sötétségbe belevilágító fáklyát: ugyanez a korszellem pattantotta ki a siketnéma-oktatás eszméjét is.

A munka műhelyéből eljöttünk az emberszeretet e szent templomába. Ne zúgolódjunk most, hanem örömnünpet üljünk.

S ha visszatérünk a munkához, a hol minden barázdaszélességű földet óriási küzdelemmel lehet és kell termővé tennünk; ha majd e nehéz munkában homlokunk a verejték gyöngyétől lesz ékes: akkor se engedjük, hogy ez a verejték száraz kenyérünket megkeseritse; töröljük le és tekintsük a gondjainkra bizott gyermekeket, a kiknek a mienknél még ma is százszorta szánandóbb a sorsuk, a kiknek mostoha sorsát nekünk kell megédesitenünk. És folytassuk fokozott hévvel az isteni munkát.

Kérem a t. Közgyűlést, méltóztassék e tiszteletteljes jelentésemet kegyesen tudomásul venni.

Szakirodalmi Szemle.

A **Bl. f. Tbstbg.** 1902-ik évi 19. számában *R. Löbe*: „A siketnéma gyermek nevelése oktatás közben“ czim alatt, miután ismerteti az iskolába lépő siketnéma gyermek sivár lelkületét, fennen hangoztatja, hogy eddig követett eljárásunk, a midőn a ránk bizott gyermekek agyát mindenféle tudományágból vett ismeret-anyaggal túltömjük és mindig csak az elemi iskola után nyargalunk, sőt azt túlszárnyalni akarjuk, a nélkül, hogy tekintetbe vennők növendékeink igazi érdekeit és képességüket, — hamis utat követ, a lelki erőknék csak egyikét, a

megismerő erőt ápolja és mostohán bánik az érző- és akaró erővel, pedig e három lelki erőt egyenlő mértékben kell ápolnunk, ha célunkat el akarjuk érni, a mi pedig nem lehet más, mint „vallásos-erkölcsös ember.“

„Ha oktatva nevelni akarunk, redukálnunk kell a tanítási anyagot, hogy időt nyerjünk az oktatást mélyíteni, — nem quantitative, de qualitative.“

A nevelés szolgálatában áll elsősorban a vallástan, de szolgálatába kell, hogy szegődjék a szemléleti oktatás, olvasás, történelem, földrajz, természetrajz s általában minden oktatási ág. „A nevelő-oktatás nem elégzik meg azzal, ha a növendékek ismeretét gyarapítja, nekik ismeretanyagot nyújt, hanem igyekszik az egész embert megragadni, őt emelni, nemesíteni, a rossz hajlamokat előltni, hogy a jók fejlődhessenek, jó szokásokat belésojtani és azokat ápolni. A tanítás lelkesítse a tanulót a jó és szép iránt, a közönségest, a rosszat, csunyát utálandóknak tüntesse föl, indítsa őt arra, hogy elhatározásaiban csak a jót és mindig jó példákat kövessen.“ A tanító mutasson mindig jó példát, modora türelmet, szeretetet és könyörületet áruljon el.

A 21. számban P. Riemann-Weissenfels „Egységes vallástanítás“ czim alatt, bár elismeri, hogy bibliát, kátét, egyháztörténetet, egyházi éneket és bibliai mondásokat a vallástani órákon tanítani kell, de nem tartja helyesnek, hogy azok egymástól úgyszólván teljesen elkülönítve, sőt más-más órában vagy más fokon taníttassanak; ajánlja, hogy a vallásoktatás e különféle ágai egymást kiegészítő szerves egészsze olvasztva, főleg a bibliai történetekkel kapcsolatban taníttassanak, s a tanultakból legfőlebb az utolsó osztályban mintegy tanulásként vonas-
sanak ki a hit- és erkölcstan fontosabb tételei.

Ugyancsak a 21. szám hozza a nyugat-porosz siketnéma-tanárok Marienburg-ban folyó évi május 20. és 21-én tartott gyűléséről szóló jelentést. Legfontosabbak Wollermann-Schlochau és Müller-Marienburg előadásai. Előbbi a „Felnőtt siketnémákról való gondoskodás“ ról, Müller „A siketnémáknak beszédre való neveléséről“ értekezett. Wollermann előadásának tételei a következőkben fogadtattak el:

I. A vallás-erkölcsi okokból és az anyagi érdekek eredményesebb előmozdítása czéljából való szükséges gondoskodás a felnőtt siketnémákról a következőkre terjeszse ki figyelmét: A) a vallásos élet ápolására, B) a szellemi továbbképzésre és C) a vagyoniilag gyengék és betegek támogatására.

II. Ezen háromszoros czél elérésére a következők ajánltatnak:

A) 1. Az intézet székhelyén élő siketnémák ott, a hol az eddig még nem történt, a vasárnapi istentiszteletre, a confirmáció napján közös Úrvacsorára bevonandók.

2. Az intézetből távozóknak ünnepélyes alkalommal új, épületes könyvek (új-testamentum, káté, bibliai történet, imakönyv) adandók át, hogy őket ezáltal vallásos elmélkedésre és továbbképzésre biztassuk, a mire a lelkészek és tanítók közreműködése is igénybe veendő. Egy közvetlenül vagy a siketnéma útján odaküldött ajánlólevél alkalmas módon keltsen érdeklődést a szegény elhagyottak lelki élete iránt.

3. Az egyházi ünnepek, a melyek értékére nézve a vélemények különbözők, magukban nem elegendők a lelki élet ápolására. Kívánatos, hogy lelkészeknek siketnéma intézetekben curzusokon való kiképzése tervszerűen folytattassék, hogy végre minden lelkész kerülete siketnémáinak lelkipásztora lehessen.

B) 1. A mesterségre való képzés ideje alatt kapjanak az inasok, illetve tanulóleányok az intézet vezetőségétől ingyen egy alkalmas heti folyóiratot.

2. Oly városokban, a hol intézet van, továbbképző tanfolyamok szervezendők. Más helyeken vegyenek részt a siketnéma mesterinások a hallók részére fennálló továbbképző iskolákban az írás-, rajzolás- és írásbeli számolás-oktatásban.

C) 1. Az intézeti collegiumok közvetítsenek siketnéma gyermekeknek mestereket, vándorló segédeknek munkát, mestereknek segédeket.

2. Szegény és érdemes siketnémáknak, ha önállósítani akarják magukat, szerszámok adandók. Éppúgy, ha betegek vagy szerencsétlenül járnak, segélyeket kell nekik nyújtani.

3. Egy sajtóbizottság vidéki lapokban időről-időre közöljön ismeretterjesztő értékezeseket, melyek hivatva lesznek a hallókat siketnémák támogatására indítani. Ez a bizottság munkamegbizásokat is fogadjon el és közvetítse siketnéma mestereknek.

4. Kívánatos, hogy öreg, munkaképtelen siketnémák menházakba vétessenek fel.

5. Hogy e működés egységes legyen és a szükséges pénzek előteremthetők legyenek, egy, a segélyre szorult siketnémák támogatását czélzó tartományi egyesület volna alakítandó.

Müller értekezésének tételei:

I. Az eddig általánosan használt „nyelvoktatás“ elnevezés helyett hangsúlyozni kell inkább a beszédre való nevelést. A míg amannak feladata a nyelvet kifejteni és felépíteni, addig az annak önálló használatára való szoktatás inkább a nevelés dolga.

II. A hallókkal szemben igen csekély azon faktorok száma, a melyek a siketnémáknak a beszédre való nevelésénél közreműködnek, sőt az oktatás eredménye a jelelés által is nagyon befolyásoltatik. Új eszközöket kell tehát keresnünk, a melyek jobb eredményt biztosítanak.

Ide tartoznak:

1. A szülőknek fokozottabb mértékben való bevonása a beszéd ápolására. Úgynevezett szülői értekezletek szervezése.

2. A képzési időnek 8 évre való kiterjesztése.

3. Az összevont osztályok megszüntetése s önálló osztályok szervezése.

4. Az oktatásnál a nevelői momentum fokozottabb alkalmazása
a) gyakorlati beszédanyag felhasználása által, ha mindjárt el is hagyunk e miatt más anyagot; b) gyakori beszélgetés által és c) azáltal, hogy a növendékeket az önálló beszédre ösztökéljük és szoktatjuk.

Budapest, 1902. deczember hó.

Wentzel József.

A gyógypaedagogiai intézetek osztály- és létszám-kimutatása az 1902—1903-ik tanévben.

Siketnémák aradi iskolája. Igazgató: Eliás Jakab. Növendékek száma: az I. osztályban 12, osztályfőnök Eliás Jakab; a II. és IV. osztályban 15, o. f. Kabán József; az V. osztályban 8, o. f. Ehling Jakab. Növendékek létszáma 35; ezek körül 12 r. k., 10 g. kel., 8 ev. ref., 2 ág. ev. és 3 izr. vallású. Nemszerint van: 21 fiú, 14 leány.

Siketnémák budapesti állami iskolája. Igazgató: Együd Lajos. Növ. sz.: I. o. 15, o. f. Wentzel József; II. o. 13, o. f. Együd Lajos; III. o. 13, o. f. Váradí Zsigmond; IV. o. 10, o. f. Szabady Géza; V. o. 11, o. f. Hercsúth Kálmán; VI—VII. o. 11, o. f. Medgyesi János. Növ. lsz. 73; ezek közül 52 r. k., 7 ev. ref., 5 ág. ev. és 9 izr. vallású. Nemszerint van: 41 fiú, 32 leány.

Izr. siketnémák orsz. intézete Budapesten. Igazgató: Grünberger Lipót. Növ. lsz. 91; ezek közül 87 izr., 4 más vallású. Nemszerint van: 53 fiú, 38 leány. Osztályok száma 8. — Tantestület tagjai: Grünberger Lipót, Tolnai Béla, Adler S., Herzka Gusztáv, Rózsa Ede, Simonyi Szerá, Groszman Ilona, Róna Julia és Donát Nándor.

Siketnémák egri intézete. Igazgató: Mlinkó István. Növ. sz.: I. o. 14, o. f. Veress Lajos; II. o. 9, o. f. Mlinkó István. Növ. lsz. 23; ezek közül 16 r. k., 5 ev. ref. és 2 izr. vallású. Nemszerint van: 11 fiú, 12 leány.

Siketnémák jolsvai iskolája. Igazgató: Nécsey János. Növ. sz.: I. o. 10, o. f. Nécsey János; II. o. 8, o. f. Scholtz Lajos. Növ. lsz. 18; ezek közül 8 r. k., 2 g. kel., 2 ev. ref., 3 ág. ev. és 3 izr. vallású. Nemszerint van: 9 fiú, 9 leány.

Siketnémák kaposvári intézete. Igazgató: Klinda Kálmán. Növ. sz.: I. o. 13, o. f. Horváth Pál; II. o. 10, o. f. Schnellbach Ferencz; III. o. 9, o. f. Palatinus Károly; IV. o. 9, o. f. Govrik Béla; V—VI. o. 8, o. f. Klinda Kálmán. Növ. lsz. 49; ezek közül 42 r. k., 5 ág. ev., 1 ev. ref. és 1 izr. vallású. Nemszerint van: 34 fiú, 15 leány.

Siketnémák és vakok kecskeméti intézete. Igazgató: Németh László. Növ. sz.: I. o. 13, o. f. Völker József; II. o. 11, o. f. Erdős István; III/a. o. 7, o. f. Németh László; III/b. o. 9, o. f. Gönczi Gyula. Növ. lsz. 40; ezek közül 23 r. k., 12 ev. ref., 4 ág. ev. és 1 izr. vallású. Nemszerint van: 26 fiú, 14 leány. Vakok száma 10; 9 r. k., 1 ev. ref.; 2 leány, 8 fiú.

Siketnémák kolozsvári intézete. Igazgató: Taritzky Ferencz. Növ. sz.: I. o. 15, o. f. Paull István; II. o. 15, o. f. Nagy Péter; IV. o. 10, o. f. Ulrich Géza; VI. o. 8, o. f. Tariczky Ferencz. Növ. lsz. 48; ezek közül 19 r. k., 14 ev. ref., 6 g. kath., 2 g. kel., 3 ág. ev., 2 unit. és 2 izr. vallású. Nemszerint van: 30 fiú, 18 leány.

Siketnémák és vakok szegedi intézete. Igazgató: Klug Péter. Növ. sz.: I. o. 14, o. f. Szabados Ödön; II. o. 12, o. f. Klug Péter. Növ. lsz. 26; ezek közül 19 r. k., 2 g. kath., 4 ev. ref. és 1 izr. vallású. Nemszerint van: 15 fiú, 11 leány.

Siketnémák temesvári intézete. Igazgató: Schäffer Károly. Növ. sz.: I. o. 13, o. f. Roboz József; II. o. 12, o. f. Stancel János; III. o. 11, o. f. Hertilla Szilárd; IV. o. 11, o. f. Hobler Rezső; V—VII. o. 16, o. f. Schäffer Károly. Iparos osztály növ. sz. 3, tan. Fucsek S. rajztanár. Növ. lsz. 66; ezek közül 43 r. k., 1 g. kath., 5 ev. ref., 4 ág. ev., 7 g. kel. és 6 izr. vallású. Nemszerint van: 41 fiú, 25 leány.

Siketnémák váci intézete. Igazgató: Borbély Sándor. Növ. sz.: I/a. o. 15, o. f. Markovits Árpád; I/b. o. 12, o. f. Vatter Ferencz; I/c. o. 9, o. f. Hövényes Antal; II/a. o. 15, o. f. Szothrid József; II/b. o. 15, o. f. Deschensky Ferencz; III/a. o. 13, o. f. Bihari Károly; III/b. o. 11, o. f. Gácsér József; IV/a. o. 10, o. f. Moussong Pál; IV/b. o. 12, o. f. Zádor Endre; V/a. o. 11, o. f. Kegler Ferencz; V/b. o. 10, o. f. Kondra Mihály; VI. o. 11, o. f. Klis Lajos; VII. o. 10, o. f. Pertik Gyula; VIII. o. 9, o. f. Válek János. Növ. lsz. 163; ezek közül 113 r. k., 21 ev. ref., 20 ág. ev., 1 g. kel. és 8 izr. vallású. Nemszerint van: 107 fiú, 56 leány.

Vakok budapesti intézete. Igazgató: Pivár Ignác. Növ. sz.: előkészítő a) o. 10, o. f. Horváth Attiláné; elők. b) o. 11, o. f. Sándor Lajos; elők. c) o. 11, o. f. Kleitsch János; I/a. o. 17, o. f. Herodek Károly; I/b. o. 17, o. f. Török Sándor; II/a. o. 9, o. f. Lovács József; II/b. o. 10, o. f. Kirschenheuter Ferencz; III. o. 14, o. f. Séra Lajos; IV. o. 13, o. f. Schannen Péter; I—II. továbbképzőben 18, o. f. Pivár Ignác. Növ. lsz. 130; ezek közül 84 r. k., 4 g. kath., 3 g. kel., 3 ev. ref., 21 ág. ev., 1 unit. és 9 izr. vallású. Nemszerint van: 75 fiú, 55 leány.

Vakok kolozsvári intézete. Iparos tanuló 10; II. o. 5, o. f. Vueskits János. Növ. lsz. 15; ezek közül 10 r. k., 4 ev. ref. és 1 izr. vallású. Nemszerint van: 12 fiú, 3 leány.

Képezhető hülyék, gyengeelméjük és gyengetehetségük intézetei Budapesten. Igazgató: Berinza János, Előkészítő csoportban 14, vezető Perné Valéria; I. cs. 14, v. Pollner Mariska; II. cs. 11, v. Skultéty Lajos. — Gyengetehetségük I. o. 13, o. f. Caprarin György; II. o. 10, o. f. Halenkovics Fáni; III. o. 10, o. f. Török Gyula; IV—V. o. 11, o. f. Scherer István. Kisegítő I. o. 20, o. f. Ellenbach Mátyás; II. o. 17, o. f. Káplán Gyula; III. o. 20, o. f. Kelemen Ignác. Növ. lsz. 140; ezek közül 65 r. k., 2 g. kath., 11 ev. ref., 2 ág. ev. és 60 izr. vallású. Nemszerint van: 83 fiú, 57 leány.

H A Z A I   H I R E K .

Kérelem. Jelen számunkhoz egy-egy levelező-lapot csatoltunk azon kérelemmel, hogy kik lapunkat megrendelni szándékoznak — a levelező-lapon jelzett hiányokat kitöltvén, — szíveskedjenek azt visszaküldeni szerkesztőségünknek. Az ügy iránt érdeklődőknek szíves pártfogását kérve, egyszersmind kérjük mult évi előfizetőinket is, hogy esetleges hátralékait minél előbb szíveskedjenek beküldeni.

Legfelsőbb elismerés. Dicsőségesen uralkodó királyunk *I. Ferencz József* ő felsége *dr. Nárai Szabó Sándor* miniszteri osztály-tanácsosnak, ügyünk vezetőjének, a siketnémák, vakok, hülyék stb. oktatása terén kifejtett érdemeiért legfelsőbb elismerését fejezte ki. Alattvalói hódolattal vettük tudomásul e királyi elismerést, s örömmel csatlakozunk a kitűntetett üdvözlőinek sorába.

Miniszteri válasz. Azon alkalommal, hogy a „Siketnéma intézeti tanárok Orsz. Egyesületé”-nek mult év okt. hó 18-án tartott közgyűlése *dr. Wlassics Gyula* vallás- és közoktatásügyi minisztert üdvözölte és disztagjává választotta, *Ő-Excellentiája* a következő választ küldte az egyesület elnökének:

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztertől. Budapesten, 1902. okt. 22. — Nagyságos *Schäffer Károly* úrnak, a siketnémák intézete igazgatójának Temesvár. Igen tisztelt Igazgató úr! A siketnéma intézeti tanárok f. hó 18-iki diszközgyűlése nevében küldött két táviratot megkaptam és nagyon köszönöm úgy az egyikben kifejezett szíves üdvözlötet, mint a másikban foglalt ama becses értesítést, hogy a közgyűlés engem a tanárok Országos Egyesületének disztagjává választott. Ez utóbbi megemlékezést különös hálával fogadom, mert visszhangját látom benne annak az őszinte érdeklődésnek és ügyszeretetnek, melylyel a siketnémák gyógypaedagógiáját és paedagogusait mindenkor kísértem s a jövőben is kísérni fogom. Kitűnő tisztelettel *Wlassics* s. k.

Kinevezések. A vallás- és közoktatásügyi miniszter *Stanczel Jánost* a sn. temesvári, *Zádor Endrét* a sn. váci és *Bihari Károlyt* a sn. váci intézetének tanárait a IX-ik rangosztály III-ik, továbbá: *Schannen Pétert* a vakok budapesti, *Palatinus Károlyt* a sn. kaposvári és *Völker Józsefet* a sn. és vakok kecskeméti intézetének tanárait a X-ik rangosztály III-ik fokozatába nevezte ki.

Kísérleti pszichológiai laboratórium. A siketnémák budapesti áll. intézetének Mosonyi-utcza 8. szám alatt újonnan épült palotája nagyra hivatott új intézménynek ad otthont. *Ranschburg Pál* dr.

fővárosi ideg orvos, ki orvosi, pedagógiai és filozófiai irányú vizsgálatait eddig az elme kórtani klinika egyik helyiségében végezte, most nevezett gyógypedagógiai intézetben létesített önálló lélektani laboratóriumot. Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter, miként a hivatalos lap közli, megengedte, hogy a Ranschburg-féle laboratórium „A magy. kir. gyógypedagógiai intézetekhez kapcsolt pszichológiai laboratórium” nevet viselje. Ranschburg Pál dr. ideg orvost, kinek sikerült eme rendkívül fontos és érdekes tudomány szak irányában mindenütt mutatkozó közönyt végre is megtörni, ez újabb intézmény megteremtéséért szívesen üdvözljük.

Az egri intézet haladása. Heves vármegye közgyűlése elhatározta, hogy megyei adóból 4000 koronával járul évente az egri intézet költségeinek fedezéséhez. Ha ezen határozatot a belügyminiszter jóváhagyja, úgy az egri intézet sorsa biztosítva lesz, mert egy vidéki kisebb intézetben — ha az intézet épületének fentartása és felszerelése biztosítva van — csupán a gyermekek ételmezésének ellátására ezen 4000 korona elég, vagy ha nem volna is elég, az ezen felüli kiadásokat már kevés fáradsággal be lehet szerezni. Örvendetes dolog volna azért, ha a belügyminiszter a közgyűlésnek ezen igazán nemes határozatát jóváhagyná.

Ünnepély. Szép ünnepélyt rendezett a váczi intézet tantestülete *Borbély Sándor igazgató* kitüntetése alkalmából. Mult év december hó 6-án társas összejövetelre hívta meg ugyanis a gyógypedagógiai intézetek tantestületeit. A kartársi meghívásra *Borbély Sándor* iránti tiszteletének és szeretetének kifejezéseül a banketten — a hol a váczi intézet tantestülete teljes számmal megjelent — jelen volt még a *siketnémák budapesti* intézetének tantestülete teljes számmal; a *képezhető hülyék* és a *vakok budapesti* intézetének tantestületeiből többen, továbbá a *siketnémák és vakok kecskeméti és szegedi* intézetének tantestületei képviselőleg. Az ünnepeltet a váczi intézet részéről *Gácsér József* tanár köszöntötte fel, amit *Borbély Sándor* az ő megszokott — keveset ígérő, de sokat tevő — melegségével köszönt meg, munkájának sikerét tantestületére háritván vissza. Felköszöntőt mondtak még: *Berinza János, Németh László, Herodek Károly, Éltető Béla, Sommer Gyula, Hercsuth Kálmán, Markovits Árpád; Klis Lajos* pedig a nagyszámmal érkezett üdvözlő táviratokat és levelekét olvasta fel. Az ünnepély az igaz kartársi szeretetnek is tanúbizonysága volt.

Felolvasás egy r. kath. siketnéma intézet érdekében. A „Magyarország” 1902. okt. 16-án közelközőleg emlékezett meg egyik kartársunk megindított mozgalmáról. „Klug-Péter értekezett egy kath. siketnéma intézet felállításáról. A siketnémák gyámolítására — úgy-

mond — az első példát maga Jézus Krisztus adta meg s a kath. egyház embertelen gondolkozásáról és szegénységéről tenne tanúságot, ha 9000 tagját oly embertelen sorsban hagyná. A siketnémák intézeteit régebben leginkább internátussal létesítették, újabban azonban főként externátusi intézeteket alapítanak. Ezek sokkal olcsóbbak és a gyakorlati életnek is jobban megfelelnek. Egy ilyen intézet költségei, a tanárok fizetését és a növendékek segélyezését is beleszámítva, a következők: az I. évben 4500, a II.-ban 6500, a III.-ban 8000, a IV.-ben 12000, az V.-ben 14000, a VI.-ban 16000, a VII.-ben 19000, a VIII.-ban 21000, az ezentúli években pedig 25—30,000 korona. A növendékek segélyezése eleinte 1000, majd 2, 3, 4, később 8—10,000 koronát tesz ki. Jóval többre kerül az intézet, ha internátussal kötik össze; ez esetben még minden egyes növendék után 250—300 korona számitandó évenként. A költségek alapítványokból, gyűjtésekből, az illető városok és egyházmegyék évi hozzájárulásából volnának fedezendőek. Az intézet lehetőleg püspöki helyen állítandó fel. Intézetül bármely lakóház vagy zárda is felhasználható, mivel a tantermek nagysága csak 6—6 méter. Igen czélszerű és olcsóbb is volna az intézetet gazdasági intézettel egybekapcsolni, mivel a siketnémák igen jó gazdászokká és kertészekké képezhetők. E célra szükséges volna 200—300 hold föld és gazdasági berendezés, amit főuraink vagy püspökeink roppant vagyonukból könnyen átengedhetnek. Mondja ki a III. katolikus nagygyűlés egy róm. kath. siketnéma intézet felállításának a szükségességét és bizza meg a katolikus egyesületek országos szövetségét a szükséges lépések megtételével s a társadalmi mozgalom megindításával.“ A javaslatot a szakosztály és nagygyűlés egyhangúlag elfogadta.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Boldog újévet kívánunk olvasóinknak. — G. B. dr. Kolozsvár. Fogadja igaz köszönetünket. Legyen szabad lapunk számára jövőben is kérni nagybecsű cikkeiket. — **N. P. Kolozsvár.** A cikk elkésett. Értesülésünk szerint ugyanis már tervbe van véve, hogy jövőben a miniszteri biztosok, hasonlóan a középiskolák főigazgatóihoz, az osztályokban tartott felülvizsgálat után gyűlésre hívják össze a tantestületeket, ahol elmondják észrevételeiket s a tantestületek tagjai is szabadon előadhatják mondanivalójukat. A szakcikket várjuk. Üdvözet. — **E. M. Budapest.** A cikket várjuk, a jelzett időben még jönni fog. Üdvözet.